

POSTBUS 3007 | 2001 DA HAARLEM

Provinciale Staten van Noord-Holland
door tussenkomst van de statengriffier mw. drs. K. Bolt
Dreef 3, tweede etage
2012 HR HAARLEM

Gedeputeerde Staten

Uw contactpersoon

P.D.M. Joosten/ A.G.B. Berkhout
BEL/REE

Telefoonnummer +31235143939
joostenp@noord-holland.nl

1 | 6

Betreft: Verkenningen laaggeletterdheid

Geachte leden,

Hierbij informeren wij u over de stand van zaken aangaande laaggeletterdheid in de provincie Noord-Holland en bieden u de twee verkenningen aan die in onze opdracht gemaakt zijn.

Uw Staten hebben op 9 mei 2022 de discussienota: 'Laaggeletterdheid en de provincie Noord-Holland' behandeld. Doel van deze discussienota is om te onderzoeken of provincie Noord-Holland meer kan doen om laaggeletterde mensen te helpen. Naar aanleiding van de discussie in de Staten hebben Gedeputeerde Staten aangegeven dat zij opdracht zouden geven voor verkenning naar de stand van zaken in Noord-Holland, zodat u verder van gedachten kan wisselen over de wenselijkheid van meer inzet vanuit de provincie.

In deze brief vatten wij de belangrijkste conclusies van de onderzoeken samen. Wij sluiten af met datgene wat onze provincie doet via Probiblio.

Gezien de aard van de opgave en de vele initiatieven is gekozen voor twee sporen:

1. Een algemene verkenning door DSP naar de stand van zaken van laaggeletterdheid en de initiatieven die er worden genomen vanuit gemeenten, arbeidsmarktregio's, andere provincies en de rijksoverheid;
2. Een meer specifieke verkenning wat bibliotheken doen in Noord-Holland door onze uitvoeringsinstelling Probiblio. Een vergelijkbare verkenning heeft Probiblio uitgevoerd voor de provincie Zuid-Holland. Als themarapportage is deze verkenning openbaar toegankelijk voor gemeenten, bibliotheken en andere betrokkenen.

Verzenddatum

- 1 FEB. 2023

Kenmerk

1969235/1969246

Uw kenmerk

Postbus 3007
2001 DA Haarlem
Telefoon (023) 514 3143

Dreef 3
2012 HR Haarlem
www.noord-holland.nl
Kvk-nummer 34362354
Btw-nummer NL.0010.03.124.B.08

1. DSP verkenning: Laaggeletterdheid in Noord-Holland

Uit de DSP-verkenning blijkt dat de problematiek die laaggeletterdheid met zich meebrengt onmiskenbaar is: 2,5 miljoen mensen zijn laaggeletterd in Nederland. Naast moeite met taal hebben zij vaak ook moeite met rekenen, digitale vaardigheden en sociaaljuridische vaardigheden. Hierdoor hebben ze minder kansen op de arbeidsmarkt, beperkte toegang tot huisvesting, gezondheidszorg en onderwijs. Het aantal laaggeletterden stijgt al jaren: in 1995 was dit aantal nog 9,4%, in 2018 is dit aantal al 12%.

In Noord-Holland gaat het naar schatting om ruim 12 % van de bevolking. Daarbij zijn in procenten de meeste laaggeletterden te vinden in de regio Amsterdam en enkele gemeenten in West-Friesland.

In Nederland ligt de verantwoordelijkheid voor de aanpak van laaggeletterdheid vooral bij gemeenten. De rijksoverheid ondersteunt de gemeenten hierbij met extra uitkeringen en extra impulsen. De meest omvangrijke impuls is het landelijke programma Tel mee met Taal (30 miljoen euro). Vanwege de directe relatie met de burgers is het een bewuste keuze om dit rijksprogramma uit te zetten via gemeenten.

Daarnaast werken de gemeenten samen in de 35 arbeidsmarktregio's aan de aanpak van laaggeletterdheid. Het Rijk verstrekt o.a. voor deze aanpak een structureel bedrag van € 62,2 miljoen als specifieke uitkering voor volwasseneducatie (WEB). In Noord-Holland hebben alle vijf arbeidsmarktregio's een plan gemaakt. Hierbij wordt gewerkt met zogenaamde contactgemeenten. In Noord-Holland zijn dit: Alkmaar, Zaanstad, Haarlem, Amsterdam en Hilversum.

De DSP-verkenning noemt daarnaast nog andere initiatieven zoals het Nationaal Groeifonds en de projecten van de Nationale Bibliotheek. Deze laatste projecten worden in Noord-Holland uitgewerkt door Probiblio en de lokale bibliotheken zoals we kunnen lezen in de themarapportage van Probiblio.

Experts verwachten dat het aantal mensen met laaggeletterdheid hetzelfde blijft of toeneemt. Het Rijk heeft daarom al verschillende maatregelen genomen en aangekondigd. Volgens afspraken met het Rijk moeten gemeenten begin 2025 een integrale aanpak hebben om laaggeletterdheid tegen te gaan. Ook wil het Rijk gemeenten met ingang van 2025 verplicht stellen om een volwaardige bibliotheek te hebben. Daarnaast is steeds meer aandacht voor het bereiken van laaggeletterden met Nederlands als moedertaal. Juist bij groep is het lastig om de mensen te bereiken.

Tot slot schetst DSP wat andere provincies doen. Elke provincie heeft bibliotheekbeleid en via de provinciale ondersteuningsinstellingen voor bibliotheken (POI's) worden altijd programma's ter bestrijding van

laaggeletterdheid uitgevoerd. Enkele provincies hebben daarnaast nog aanvullend beleid:

- Gelderland heeft vanuit het beleidsterrein leefbaarheid een campagne opgezet: Gelderland Geletterd. (400.000 euro over 3 jaar).
- Overijssel investeert tot en met 2024 een bedrag van € 1,7 miljoen extra in de bestrijding van laaggeletterdheid.
- Friesland is van plan om een bedrag van € 157.000 te reserveren om gemeenten te helpen bij het maken van hun integrale aanpak die in 2024 klaar moet zijn.

De andere provincies zetten in op laaggeletterdheid via de programma's van de provinciale ondersteuningsinstellingen zoals ook Probiblio doet in Noord- en Zuid-Holland.

2. Verkenning Probiblio: Themapublicatie Laaggeletterdheid

Deze themapublicatie schetst hoe het gesteld is met laaggeletterdheid in relatie tot het bibliotheeknetwerk in Noord-Holland. Bibliotheken werken samen met gemeenten en Stichting Lezen en Schrijven in het programma 'Tel mee met Taal' van de ministeries van OCW, VWS en SZW. Maar ook de bibliotheken zelf ontwikkelen programma's. Zo wordt in het programma: 'Bibliotheek en basisvaardigheden' samen binnen een landelijke programmalijn gewerkt door POI's en de Koninklijke Bibliotheek (KB).

In de themapublicatie wordt duidelijk dat met de landelijke programma's en lokale invulling positieve resultaten worden geboekt in Noord-Holland. Zo zijn er door heel Noord-Holland gemeentelijke en regionale taalnetwerken geformeerd waarbinnen door een diversiteit aan partners wordt samengewerkt. Belangrijke voorbeelden hiervan zijn de DigiTaalhuizen. Vrijwel alle bibliotheken in Noord-Holland hebben een of meer DigiTaalhuizen met een gevarieerd aanbod op het gebied van basisvaardigheden voor laaggeletterden en andere kwetsbare burgers. In 2021 waren er 51 Taalhuizen in Noord-Holland. Ook hebben alle bibliotheken sinds 2022 een Informatiepunt Digitale Overheid (IDO) waar inwoners terecht kunnen voor hulp bij contact met de overheid of een aan de overheid gerelateerde instelling. Daarnaast worden goede resultaten bereikt met de gezinsaanpak, gericht op het doorberekenen van de cyclus van laaggeletterdheid bij kind en ouder. Belangrijke partners waarmee de bibliotheken in Noord-Holland samenwerken bij de aanpak van laaggeletterdheid zijn gemeenten, Stichting Lezen en Schrijven, ROCs, particuliere onderwijsaanbieders en maatschappelijke organisaties in het sociaal domein. De themarapportage schetst meerdere projecten uitgebreid en benoemt ook de opbrengst hiervan.

Knelpunten waar de bibliotheken tegenaan lopen:

- Het bereiken van autochtone laaggeletterden (zogenoeten NT1ers). Ongeveer 2/3 van de laaggeletterden is autochtoon,

maar deze groep is vanwege allerhande persoonlijke belemmeringen moeilijk naar een educatietraject te bewegen.

- Onvoldoende personeel: op grote schaal zetten Taalhuizen taalvrijwilligers in. Professionals zijn echter nodig om de kwaliteit en continuïteit van de dienstverlening te waarborgen.
- Nasleep van corona: alhoewel de meeste bibliotheken in 2021 alternatieve dienstverlening hebben geboden blijft het een uitdaging om de laaggeletterden te bereiken.

In de themapublicatie worden de volgende aanbevelingen gedaan om het aanbod te verbeteren en meer mensen te bereiken:

- *Voortbouwen op de lokale netwerkaanpak*
Het intensiveren en uitbouwen van de al opgezette en succesvolle samenwerking met lokale partijen in het sociaal domein.
- *Gezinsaanpak*
De gezinsaanpak is erop gericht ouders te leren om hun kinderen te ondersteunen en stimuleren in de taalontwikkeling. Daarnaast kunnen ouders binnen de gezinsaanpak ook werken aan hun eigen basisvaardigheden.
- *Informatiepunt Digitale Overheid*
Deze informatiepunten kunnen burgers helpen bij het regelen van praktische zaken die tegenwoordig veelal online geregeld moeten worden, zoals huurtoeslag, AOW, uitkeringen, belastingen, rijbewijzen, toeslagen en zorgzaken
- *Ontwikkelplein*
Een vrij recente ontwikkeling waarbij steeds meer bibliotheken nadenken over het inrichten van een fysieke plek waar men terecht kan voor informatie en advies, praktische hulp en zelf leren, én ontmoeten
- *Gecijferdheid*
Bibliotheken bieden geïntegreerd aanbod (samen met taal en digitaal) om mensen te helpen de vaardigheden te ontwikkelen rondom cijfers, rekenen en financiën om zo mee te kunnen komen in de maatschappij.

3. Provincie Noord-Holland en laaggeletterdheid

De Wet Stelsel Openbare Bibliotheekvoorzieningen (Wsob) regelt de verantwoordelijkheid van de drie overheidslagen. Gemeenten zijn hierin verantwoordelijk voor de lokale bibliotheken, het Rijk voor de digitale bibliotheek en provincies voor de provinciale serviceorganisaties (POI). Deze POI's bieden een pakket aan ondersteunende activiteiten voor de lokale bibliotheken. De POI werkt daarmee altijd indirect en niet direct voor de burgers. De lokale (gemeentelijke) bibliotheken richten zich direct tot de burgers.

Wat doet Probiblio?

Vanuit haar ondersteunende rol helpt onze uitvoeringsorganisatie Probiblio al vele jaren lokale bibliotheken bij de bestrijding van laaggeletterdheid in hun gemeenten. Vanuit drie maatschappelijke opgaves wordt gewerkt aan deze aanpak:

1. Geletterdheid. Doel: geletterd zijn is voor mensen een voorwaarde om volwaardig mee te doen in de samenleving. De bibliotheek versterkt de vaardigheden van inwoners om te kunnen lezen en schrijven, informatie te kunnen begrijpen en doelgericht te gebruiken.
2. Meedoen met de maatschappij. Doel: de bibliotheek staat voor een inclusieve samenleving; ze maakt voortdurende persoonlijke ontwikkeling mogelijk; reikend van het ondersteunen van basisvaardigheden tot het verdiepen van kennis en het ontplooiën van talenten.
3. Participatie en zelfredzaamheid: Doel: bibliotheken worden herkend als plek waar men zich een leven lang kan ontwikkelen in een stimulerende, informele leeromgeving; waar mensen samenkomen, kennis delen, vaardigheden verwerven en talenten ontplooiën.

Wat doet de provincie vanuit het perspectief van de arbeidsmarkt?

Vanuit kerntaken (Compas2020) beredeneerd heeft de provincie met name een opdracht in het verbeteren van de aansluiting Arbeidsmarkt en Onderwijs, ofwel het verkleinen van de mismatch. Noord-Holland kiest hierin voor een meer klassieke verbindingsrol gefocust op werkgelegenheid in de techniek en technologie die nodig is voor het realiseren van onze klimaatopgave. Wij doen dit met stimuleren van campusvorming vanuit de Uitvoeringsagenda Arbeidsmarkt 2021-2023. Het gaat hier met name om het organisatie- en samenwerkingsvermogen van bedrijven, onderwijs en overheden rond arbeidsmarktvaartstukken in een specifieke regio.

Met de mogelijkheden van het Economisch Herstel en Duurzaamheidsfonds zijn daarnaast ook op werknemers/inwoners gerichte stimuleringsmiddelen vrijgekomen. Het gaat om vouchermiddelen voor oriënteren, begeleiden en opleiden voor werk in de techniek en technologie. De Servicepunten Techniek (SPT), dicht bij de campussen, zijn de schakel tussen vouchers, kandidaten en bedrijven. De SPT's zetten deze middelen pas in als alle andere financiële mogelijkheden van derden zijn benut, o.a. vanuit de Ontwikkel- en Opleidingsfondsen (O&O) van branches, de Participatiewet en hiervoor genoemde specifieke regelingen rond geletterdheid bij gemeenten. Concreet betekent dit, dat als niemand anders budget kan leveren, de provinciale vouchermiddelen kunnen worden ingezet voor taal- en geletterdheid mocht dat een belemmering vormen in het kunnen werken in de techniek en technologie. Tot nu toe is de ervaring dat de benodigde middelen vooral bij gemeenten vandaan

komen. Er is nog geen beroep gedaan op de provinciale voucher-middelen ten behoeve van geletterdheid.

Conclusie

De verkenningen van DSP en Probiblio laten zien dat laaggeletterdheid een omvangrijk en weerbarstig probleem is dat zich niet eenvoudig laat oplossen. Maar ook dat er veel initiatieven zijn op het gebied van laaggeletterdheid. In Nederland ligt de verantwoordelijkheid voor de aanpak van laaggeletterdheid primair bij gemeenten. De rijksoverheid ondersteunt de gemeenten hierbij met extra uitkeringen en extra impulsen o.a. via de arbeidsmarktregio's.

Gemeenten zijn hiervoor ook de meest effectieve partij gezien zij een directe relatie hebben met de (laaggeletterde) burgers en de organisaties die de burgers direct kunnen ondersteunen zoals bibliotheken, maatschappelijke ondersteuning en arbeidsbemiddeling.

De rol van de provincie is ondersteuning van de lokale bibliotheken. Daarin wordt voorzien. Probiblio neemt geletterdheid mee in haar jaarplannen en heeft dit naar ons idee goed en voldoende uitgewerkt binnen de middelen die haar ter beschikking staan. Een voorbeeld hiervan is de bijgaande themarapportage op provinciaal niveau over laaggeletterdheid. Deze rapportage is openbaar beschikbaar en wordt in het netwerk van bibliotheken, gemeenten en andere belangstellenden gedeeld, zodat het ingezet kan worden bij het maken van de gemeentelijke plannen.

Hoogachtend,

Gedeputeerde Staten van Noord-Holland,

plv.

provinciesecretaris
H.J. Schartman

voorzitter

A.Th.H. van Dijk

2 bijlage(n):

- DSP: Verkenning Laaggeletterdheid in Noord-Holland (1969235)
- Probiblio: Themapublicatie Laaggeletterdheid in Noord-Holland (1969256)